

дження інновацій полягає у випередженні темпів зростання попереднього показника над наступним і перевищенні значення ста відсотків у кожного показника.

Висновки

Результати дослідження дають можливість визначити наукову новизну роботи і зробити такі висновки:

1. Науковою новизною є формування методу інноваційного планування в туристичній діяльності, який включає комплекс таких дефініцій, як сутність інновації, класифікація чинників, особливості впровадження та ефективність інноваційного планування. Додержання вимог, врахування характеристик і властивостей цих дефініцій забезпечує:

1.1. Виконання процесу інноваційного планування.

1.2. Формування об'єктивного прогнозованого результату ефективності впроваджені інновації.

1.3. Забезпечення принципу ланцюгового випередження темпів зростання прибутку, об'ємів туристичних послуг, активів, продуктивності праці і перевищення кожним з них показників значення ста відсотків.

2. З аналізу методу інноваційного планування в туристичній діяльності слідує, що інновація починається з визначення її сутності і закінчується ефективністю використання інноваційного туристичного продукту. Планування є базовим складовим елементом інноваційного процесу.

3. Інноваційне планування туристичних послуг, орієнтоване на розвиток і зростання прибутку, носить захисний характер як для вже існуючих так і нових створюваних туристичних підприємств. Інвестиційне покриття розповсюджується на підприємства, які запропонувати сучасні та якісні інноваційні проекти та обґрунтовані бізнес-плани з чіткою орієнтацією на кінцевий результат.

Перспективи подальших досліджень методу інноваційного планування полягають в поглибленні процесу його формування.

Література

1. Мельниченко С.В. Информационные технологии в туризме: теория, методология, практика / С.В. Мельниченко: Монография. – К.: Киевский национальный торгово-экономический университет, 2008. – 493 с.

2. Шимкова В.Е. Роль кластеризации в развитии туристического бизнеса в регионах / В.Е. Шимкова // Культура народов Причерноморья. Научный журнал. – №137. – 2008. – С. 62–66.

3. Поклонський Ф.Ю. Особенности сущности понятия «Инновация» в туризме / Ф.Ю. Поклонський // Вісник ДІТБ. – Научный журнал. – №12. – 2008. – С. 62–66.

4. Малахова Н.Н. Инновации в туризме и сервисе / Н.Н. Малахова, Д.С. Ушаков. – М.: ИКЦ «МарТ», 2008. – 224 с.

5. Новиков В.С. Инновации в туризме [Текст]: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.С. Новиков. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 208 с.

6. Статистичний щорічник України за 2008 р. / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2008. – 495 с.

7. Україна в цифрах 2009; стат. зб. / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2010. – 510 с.

8. Хобта В.М. Управління інвестиціями: навч. посібн., видання 2-е // В.М. Хобта. – Донець, ДНВЗ ДонНТУ, 2009. – 448 с.

9. Трифилова А.А. Оценка эффективности инновационного развития предприятия // А.А. Трифилова. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 304 с.

10. Онищенко В.О. Методичні підходи до оцінки інноваційного змісту інвестиційних проектів розвитку суб'єктів господарювання / В.О. Онищенко, В.І. Пазинич // Фінанси України. – 2006. №7. – С. 30–37.

11. Механізм забезпечення розвитку підприємств: еколого-економічний аспект: моногр. // В.М. Хобта, І.В. Лаврик, О.Ю. Попова, О.Ю. Шилова. – Донецьк, ПП Чернецька Н.А., 2009. – 272 с.

12. Фінансово-економічний розвиток України в умовах глобалізації. Колективна наукова монографія / Под ред. Я.В. Белінської. – К.: Національна академія управління, 2008. – 212 с.

Г.О. ЗЕЛІНСЬКА,

к.е.н., доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Освітній менеджмент в умовах інноваційного соціально-економічного розвитку регіону

У статті висвітлюється питання розвитку та використання інноваційного регіонального освітнього менеджменту, зокрема в освітніх системах.

В статті освещается вопрос развития и использования инновационного регионального образовательного менеджмента, в частности в образовательных системах.

The question of development and use of innovative regional educational management is illuminated in the article, in particular in the educational systems.

Постановка проблеми. Сьогодні традиційна дисциплінарно орієнтована парадигма освіти, що спонукає до механічного засвоєння знань, поступово замінюється проектно-творчою, інноваційною парадигмою, що передбачає не заучування готової інформації, а засвоєння знань у ході спільної навчально-виховної діяльності у контексті проектування, конструювання, моделювання й досліджень. Тому виникає потреба в економічних дослідженнях, спрямованих не лише на

характеристику окремих компонентів освітнього менеджменту регіону, а й покликаних зробити його діагностику як важливого чинника соціально-економічного розвитку України. На сучасному етапі в умовах інноваційного розвитку регіонального освітнього менеджменту актуальною постає проблема пошуку ефективних механізмів управління освітніми організаціями даної території, створення демократичних стратегічних моделей управління регіональною освітньою системою, які б дозволяли максимально реалізувати права людини: право на самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення, соціальний захист, право на свободу вибору.

Метою статті є висвітлення питання щодо застосування інноваційних нововведень стосовно освітнього менеджменту регіону.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Як освіта, так і інновація самі по собі давно виступають предметом соціологічних досліджень. Зокрема, різні аспекти вивчення проблем освіти розглядали в своїх роботах вітчизняні і зарубіжні дослідники. Серед них: Ж. Аллак, Р. Акофф, Б.С. Гершунський, Е. Дюркгейм, Е.Д. Днепров, Ю.З. Колесніков, Ф. Кумбс, В.Т. Лісовський, М.Н. Руткевич, Б. Саймон, Н. Смелзер, В.Н. Турченко, В.Н. Шубкін, О.О. Якуба та ін. Питання соціології освіти, її предметність, зміст і структура проаналізовані в роботах Ф.Г. Зіятіної, В.Г. Осипова і ін. Великий інтерес представляють теоретичні роботи українських і російських науковців: В.Г. Буданова, О.В. Долженко, В.П. Зінченко, В. Лутай та інших авторів. Те ж саме можна сказати і про інноваційну проблематику, яка представлена широким загалом наукових робіт Л.О. Белової, І.В. Бестужева-Лади, Ю.А. Карпової, В.І. Кондратьєва, Н. Кочубей, В.Я. Ляудіс, О.І. Навроцького, А.І. Пригожина, В.А. Янчука і інших. У них знайшли віддзеркалення різні точки зору щодо визначення інновації і інноваційного процесу, розглядаються проблеми життєвого циклу інновації і її соціальної дифузії тощо. Особливий інтерес представляють роботи, виконані в рамках соціологічного підходу, бо дозволяють вийти на дослідження закономірностей інноваційних процесів в освіті, їх залежності від загальносоціологічних законів розвитку суспільства і особистості, зрозуміти механізм взаємодії об'єктивних і суб'єктивних чинників інновацій в освіті.

Виклад основного матеріалу. Менеджмент освітніх інновацій є сучасним напрямом розвитку науки про управління, у якому розкривається вплив інвестицій та інновацій на розвиток людських, матеріальних і фінансових ресурсів у закладах освіти з метою якісного покращення основних показників їх діяльності. В умовах глобальної фінансово-економічної кризи роль, задачі і спрямованість вищої університетської освіти підлягають істотній трансформації під дією об'єктивних факторів: росту безробіття, незатребуваності фахівців з ряду напрямів підготовки, демографічного спаду, відсутності мотивації до освіти серед молоді і зниження рівня освіти абітурієнтів вищих освітніх установ, що ускладнює освоєння студентами навчального матеріалу у вищій школі. Водночас зростає

необхідність в орієнтації на якісні показники освіти і затребуваність спеціальностей, на які здійснюється набір, у першу чергу, на обласному і регіональному рівнях. Щорічне скорочення держзамовлення за всіма напрямками підготовки потребує більшої уваги щодо замовлення з боку підприємств області і регіону, а також підвищення рівня підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог замовника. Потреба в інноваційній спрямованості регіонального освітнього менеджменту спричинена певними обставинами:

По-перше, розбудова незалежної Української держави викликала необхідність докорінної зміни системи освіти, методології і технології організації навчально-виховного процесу у навчальних закладах різного типу: ліцеях, гімназіях, авторських школах, коледжах, приватних та державних вищих закладів тощо.

По-друге, розвиток особистості, здатної засвоювати й творчо розвивати культуру, потребує постійного пошуку нових організаційних форм, індивідуального підходу до особистості, нових технологій навчання і виховання.

По-третє, змінився характер ставлення споживача (учня, студента, слухача) до факту засвоєння і застосування педагогічних нововведень. Якщо раніше інноваційна діяльність обмежувалася використанням рекомендованих зверху нововведень, то сьогодні вона набуває дослідницько-пошукового характеру: викладач обирає нові програми, підручники, використовує нові прийоми і способи педагогічної діяльності.

По-четверте, створилася реальна ситуація конкурентоспроможності закладів освіти, спричинена входженням загальноосвітніх навчальних закладів у ринкові відносини, створенням нових типів навчальних закладів, у тому числі й недержавних.

Інноваційні процеси стають механізмом інтенсивного розвитку освітнього менеджменту. Інновації функціонують на рівнях створення, освоєння і втілення.

Логічним є висновок про те, що впровадження інновацій в освіту є і необхідністю, і вимогою, і завданням, і об'єктивною реальністю. Звідси випливає потреба інноваційно-орієнтованої освіти для реалізації інноваційної стратегії держави. Проте аналіз інноваційної діяльності освітніх систем як відкритих соціальних систем, дозволяє виявити протиріччя між: формуванням якісно нової моделі суспільства з новою філософією життя, потребою держави в освічених спеціалістах з високим рівнем культури і недостатнім рівнем усвідомлення функцій інновацій в освіті; необхідністю впроваджувати нові знання та використовувати сучасні способи передачі інформації, застосовувати інноваційні освітні технології й низьким рівнем як психолого-педагогічної підготовленості кадрів, так і недостатніми економічними можливостями впровадження інновацій; широким поширенням інновацій у всіх галузях господарства та недостатньою розробленістю організаційного механізму їх поширення в освітній діяльності.

Виходячи з міркувань, що основною умовою ефективного функціонування сучасного регіонального менеджменту в ос-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

віті є застосування інноваційних процесів, які супроводжуються новими технологіями в освітніх системах, однією з важливих проблем є ефективне управління активами навчальних закладів (НЗ). Сьогодні в практиці освітнього менеджменту використання категорій фінансів та фінансового менеджменту знаходить все ширше застосування. Як і при аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства, так і при аналізі освітніх систем регіону доречним є використання показників, які б характеризували ефективність використання наявних ресурсів. Одним з таких показників може бути показник нетто-активи. На мові фінансистів нетто-активи – це вартість капіталу підприємства за ринковими цінами з урахуванням його нематеріальних активів та боргових зобов'язань. Стосовно освітніх систем нетто-активи представляють собою вартість капіталу навчального закладу (НЗ) за ринковими цінами з урахуванням нематеріальних активів (інтелектуальних ресурсів і людського капіталу) та зобов'язань НЗ перед споживачами в наданні якісних освітніх послуг. Вміле і своєчасне використання управління активами НЗ є важливим напрямком не тільки регіонального освітнього менеджменту, оскільки забезпечує ефективність діяльності навчальних закладів, його конкурентоспроможність, платоспроможність, фінансову надійність та стійкість, але й вказує на його лідерство. На управління активами НЗ визначальний вплив має специфіка освітньої діяльності, а саме отримання споживачем коштів авансом і можливість унаслідок цього формувати грошові фонди для інвестицій в людський капітал. По суті, нетто-активи НЗ представляють його фактичний запас платоспроможності та фінансової стійкості, а нематеріальні активи у формі інтелектуального потенціалу (патенти, монографії, корисні моделі та ін.) – запас конкурентоспроможності і престижності та є критерієм рейтингу НЗ серед існуючих. Інноваційна освітня діяльність має свою вартість, що включає інтелектуальні затрати на розробку інноваційного проекту, оплату суб'єктам, які задіяні у здійсненні інноваційної діяльності; матеріально-технічні затрати на її здійснення; витрати на проведення експертизи проекту та отриманих результатів. Таким чином, аналіз нетто-активів може стати дієвим інструментом механізму впровадження нововведень в освітніх системах, а тому потребує постійного моніторингу з боку держави. На прийняття рішень в сфері управління активами НЗ значний вплив мають не тільки внутрішні (фінансова стійкість), але й зовнішні чинники – попит на освітні послуги, розвиток освітнього ринку, інституційна база, рівень ділової активності, коливання змін в економіці. Отже, нетто-активи можуть стати і мірилом інноваційного потенціалу освітньої праці, бо дають відповідь на те наскільки готова регіональна освітня система до прийняття, впровадження та здійснення нововведень і інноваційних процесів.

Під регіональною освітньою системою розуміється сукупність освітніх установ регіону, які спільно реалізують освітні програми й державні освітні стандарти різного рівня та спрямованості, а також органів управління освітою. Основ-

ною метою регіональної освітньої системи, з одного боку, є задоволення попиту населення регіону на освітні послуги, з іншого – задоволення попиту зі сторони економіки регіону на випускників регіональної освітньої системи. Освітні установи виступають як елементами економіки регіону, тому частина попиту на випускників складає попит зі сторони освітніх установ, які реалізують освітні програми більш високого рівня, так і елементами регіональної освітньої системи до яких відносяться дошкільні, загальноосвітні, установи початкової професійної, середньої професійної, вищої професійної та післядипломної освіти, установи додаткової освіти дорослих, спеціальні (колекційні), установи додаткової освіти, установи для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, установи додаткової освіти дітей, а також інші установи, що здійснюють освітній процес. Елементами регіональної освітньої системи можуть також бути окремі освітні установи і другі об'єкти, які обслуговують маркетингові, інформаційні, навчально-виробничі та інші потреби освітньої установи даної територіальної мережі. Потрібно відзначити, що органи управління освітою (регіональні, муніципальні та інші, а також органи управління власне освітніх установ) не включаються в елементи регіональної освітньої системи, тому що вони не виконують освітньої функції й можуть розглядатися як «допоміжні» та «забезпечувальні»

Елемент регіональної освітньої системи формує пропозицію освітніх послуг та пропозицію випускників за відповідним набором освітніх програм. Виходячи з цього, можна говорити про загальний критерій ефективності функціонування елемента регіональної освітньої системи – узгодження, задоволення та формування запиту на освітні послуги і випускників у рамках інституціональних обмежень, які мають місце. Загальний критерій ефективності функціонування елемента регіональної освітньої системи, його властивості у певній мірі характеризує його потенціал, а також потенціал всієї регіональної освітньої систем, який визначається деякими загальними принципами: принципом адекватності, принципом рівномірності, принципом монотонності [4, с. 38].

Регіональна освітня система відповідно принципу адекватності повинна бути адекватною за своєю складністю, структурою, функціям і т.д. тим умовам, у яких вона функціонує, і тим вимогам, що до неї ставляться. Для елемента регіональної освітньої системи принцип адекватності, зокрема, визначає те, що він повинен адекватно відповідати зовнішнім вимогам – попиту на освітні послуги та формувати пропозицію відповідних освітніх послуг та випускників з обліком специфіки конкретних (економічних, політичних, соціальних, демографічних) умов, які склалися в регіоні де він функціонує.

Принцип рівномірності встановлює, що поточний або майбутній стан системи в цілому повинен оцінюватися з обліком станів усіх елементів, які її складають.

Принцип монотонності полягає в тому, що управління має бути націлено на позитивну динаміку регіональної освітньої системи.

Діагностика інноваційного потенціалу освітньої системи регіону виступає основою для прийняття органами влади рішень щодо управління інноваційними процесами, для пошуку методів реалізації інноваційного потенціалу. Від стану інноваційного потенціалу освітніх систем залежить вибір інноваційної стратегії, тому його оцінка – необхідна складова процесу розвитку стратегії. Інноваційна ціль виступає як глобальна стратегія освітньої системи, як засіб досягнення її більш високих цілей – підвищення ефективності функціонування й розвитку. Інноваційний потенціал органів управління освітою – це рівень їх спроможності здійснити зміни і виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої мети, реалізацію інноваційної освітньої стратегії. Так, високий інноваційний потенціал є свідченням готовності освітніх організацій здійснювати розробку інновацій та проводити організаційні зміни для їх практичного втілення. При цьому важливо забезпечити якомога ефективніше використання наявного потенціалу на основі детального ресурсного обґрунтування інноваційних проектів та вироблення дієвих механізмів залучення ресурсів. Низький інноваційний потенціал обумовлює необхідність вироблення дієвих механізмів його розвитку як основи ефективного функціонування елементів регіональної освітньої системи в умовах динамічного зовнішнього середовища. Для оцінки інноваційного потенціалу освітніх систем використовується метод SWOT-аналізу, який дає можливість оцінити як зовнішні умови реалізації інновацій, так і інноваційний клімат, що формується зовнішнім середовищем. Механізми реалізації інноваційного потенціалу регіонального освітнього менеджменту, зокрема освітньої системи, її елементів, що забезпечують розробку і впровадження інновацій в освітніх установах, формуються в рамках реалізації державних і регіональних програм, які виступають інструментами проведення державної освітньої політики. Інноваційні проекти елементів регіональної освітньої системи виступають як складові програм певного рівня і об'єктами в системі програмно-цільового управління. При цьому інституціональне забезпечення управління інноваційними процесами регіональної освітньої системи формується як на загальнодержавному так і регіональному рівні.

Ринок інноваційних послуг, інвестицій і конкуренція створюють сферу освітньої інноваційної діяльності, яка потребує постійних додаткових витрат (інтелектуальні і матеріальні). Тому цей вид діяльності часто розглядається як одна з форм інвестиційної діяльності, що забезпечує розробку, розповсюдження та застосування інновацій. Основою освітньої інновації є нова ідея; її джерелом – дослідницька діяльність вченого або пошукова практика вчителя, керівника, колективу освітнього закладу; носієм інновації – інноватор – творча особистість, експериментатор–дослідник. Підтримка на відповідному рівні системи патентів, захист правової монополії на інтелектуальну власність є стимулом для розвит-

ку досліджень, впровадження наукових розробок і технологічних новацій, оскільки надає можливість окремим особам, виробництвам або фірмам повною мірою отримувати ефект від інтелектуальної діяльності. Інтелектуальний капітал акумулював наукові та професійно-технічні знання працівників, поєднав інтелектуальну працю та інтелектуальну власність, нагромаджений досвід, спілкування, організаційну структуру, інформаційні мережі, – тобто усе те, що визначає імідж фірми та зміст її бізнесу [3, с. 163].

Таким чином, інноваційна спрямованість регіональних освітніх систем – це:

- трансформація наукових досліджень і розробок, які впроваджуються в освітній процес;
- поширення принципово нових видів технологій навчання і виховання;
- удосконалення чи оновлення освітньої теорії та практики шляхом розробки, експериментальної перевірки, апробації, опанування та збереження освітніх інновацій;
- вид інвестиційної діяльності навчальних закладів, що характеризується їхньою участю у систематичному проведенні психолого-педагогічних експериментальних досліджень змісту навчально-виховного процесу.

Висновки

Ефективність управління системи освіти України обумовлена ефективністю її складових – регіонального менеджменту та регіональних освітніх систем. Необхідність удосконалення освітніх систем регіонів визнається і управліннями, і робітниками самої системи освіти. Цілеспрямованість та обґрунтованість змін в менеджменті регіональної системи освіти будуть ефективні у випадку розкриття та використання інноваційного потенціалу системи освіти регіону. Отже, ефективний інноваційний регіональний освітній менеджмент, спрямований на підвищення якості освіти, є надійним механізмом задоволення потреб споживачів освітніх послуг, а діагностика активів навчальних установ – інструментом забезпечення конкурентоспроможності освітніх систем та нарощення людського потенціалу.

Література

1. Аніскіна Н.О. Інноваційний досвід шкіл Донеччини / Надія Олександрівна Аніскіна. – Донецьк: Каштан, 2007. – 386 с.
2. Гамаюнов В.Г. Дидактичний менеджмент: навчаюче управління / Володимир Гаврилович Гамаюнов. – Харків: «Основа», 2005. – 122 с.
3. Лебедик Г.В., Шуляк О.М. Інтелектуальний потенціал держави – джерело інноваційного розвитку // Економіка і регіони // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. – Полтава, 2005. – №1(4). – 2005. – С. 162–165.
4. Мельник А.Ф. Менеджмент державних установ і організацій: [навчальний. посібник] / Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Кривокульська Н.М. – Київ: ВД «Професіонал», 2006 р. – 464 с.